

Hanna Sarkkinen vas

Kirjallinen kysymys kansainvälisestä yritys vastuuta ja ihmisoikeuksia koskevasta sopimuksesta

Eduskunnan puhemiehelle

YK:n hallitustenvälinen työryhmä on vuodesta 2014 asti valmistellut monikansallisia yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevaa sitovaa kansainvälistä sopimusta. Työryhmän kolmas kokous pidettiin Genevessä 23.—27. lokakuuta 2017.

Sopimusprosessin taustalla on ymmärrys siitä, että joidenkin monikansallisten yritysten toimintaan liittyy ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien loukkauksia, ympäristötuhoja, maa-kaappauksia, pakkotyötä ja muita räikeitä ongelmia ja että nykyinen globaali sääntelykehikko on liian heikko saattamaan yrityksiä vastuuseen.

Globaalissa talousjärjestelmässä arvoketjut ovat hajallaan ympäri maailmaa ja pääomat, tuotteet ja palvelut liikkuvat vapaasti. Monen- ja kahdenkeskiset kauppa- ja investointisopimukset turvaavat yrityksille ja sijoittajille mittavat oikeudet. Siinä missä yritysten oikeudet ja vapaudet ovat lakiin kirjattuja, niiden vastuut ja velvollisuudet nojaavat edelleen pitkälti vapaaehtoisuuteen. Vaikka monikansallisten yritysten viimekätinen vastuu tuotanto- ja arvoketjustaan on jo yleisesti tunnustettu, vastuullisuuden varmistamiseksi ei ole olemassa minkäänlaista sitovaa kansainvälistä sääntelyä. Yritys vastuuta koskevat lait ja valvonta ovat pitkälti kansallisia — ja puutteellisia.

Monikansallisten yritysten koko ja valta kasvavat jatkuvasti, ja ne pystyvät sekä tehokkaasti hyödyntämään sääntelyn ja valvonnan heikkouksia että aktiivisesti vaikuttamaan sääntöjä koskevaan päätöksentekoon (ja esimerkiksi kauppa- ja investointisopimusten kautta myös rajaamaan kansallisen politiikan ja demokratian alaa). Varsinkin köyhissä, hauraissa tai korruptoituneissa valtioissa kansallinen lainsäädäntö ja oikeusjärjestelmä puuttuvat usein heikosti epäkohtiin, ja suuryrityksillä voi olla erittäin suuri valta suhteessa paikallisiin päättäjiin, viranomaisiin ja ihmisiin. Ääritapauksissa voidaan puhua hallintotyhjiöistä, joissa suuryritys on alueen tai paikkakunnan ainoa hyvin resursoitu ja organisoitunut toimija. Tällaisissa tilanteissa väärinkäytösten mahdollisuudet ovat suuret.

Kansainvälinen monikansallisia yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskeva sopimus paikkaisi osaltaan tämänkaltaisia globaalihallinnan aukkoja. Se määritteli selkeästi yritysten vastuut, turvaisi yksilöiden ja yhteisöiden oikeudet ja antaisi heille pääsyn oikeussuojakeinojen piiriin silloin, kun yritys ei ole noudattanut vastuovelvoitteitaan. Sitova sopimus olisi luonnollinen askel pitkään jatkuneessa kehityksessä, jossa yritystoiminnan ihmisoikeusvaikutukset, valtioiden ja yritysten vastuovelvoitteet sekä väärinkäytösten uhrien oikeudet ovat pikkuhiljaa nousseet esiin ja saaneet

Kirjallinen kysymys KK 476/2017 vp

enemmän huomiota. Huomattavia virstanpylväitä ovat esimerkiksi OECD:n monikansallisten yritysten vastuullisuusohjeistus sekä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat "ohjaavat periaatteet", jotka kuitenkin edelleen nojaavat vapaaehtoisuuteen.

Suomi on todennut noudattavansa EU:n yhteistä linjaa sitovan yritys vastuusopimuksen suhteen. On jossain määrin epäselvää, mikä tämä linja on. Esimerkiksi kansalaisjärjestöt ovat aiemmin arvostelleet EU:ta siitä, ettei se ole tosissaan halunnut edistää sopimuksen syntyä. Viimeisimmällä neuvottelukierroksella lokakuussa 2017 EU:n on kuitenkin kerrottu omaksuneen rakentavamman roolin. Euroopan parlamentti on linjannut selvästi tukevansa sopimusta.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä katsoo, että sitova ihmisoikeuksia, yritys vastuuta ja väärinkäytösten uhrien oikeussuojakeinoja koskeva monenkeskinen globaali sopimus on välttämätön ja että Suomen tulee aktiivisesti edistää sopimuksen syntyä niin EU:n kuin myös YK:n piirissä. Kaikki vasemmistoliiton kansanedustajat ovat allekirjoittaneet kansainvälisen parlamentaarikkojen vetoamisen sopimuksen puolesta.

Suomi on virallisesti sitoutunut puolustamaan ihmisoikeuksia ja vahvistamaan sopimusperusteista monenkeskistä järjestelmää. YK:n yritys vastuusopimus edistäisi näitä tavoitteita. Sitovan vastuunormiston vahvistaminen on myös kaikkien rehellisesti ja kestävästi toimivien yritysten etu. Vastuulliset suomalaisyrityksetkin hyötyvät, jos kilpailuedun hakeminen ihmis- ja työelämäoikeuksien tai ympäristönormien polkemisellä estetään nykyistä tehokkaammin.

YK:n piirissä käytävien neuvotteluiden etenemisen kannalta on tärkeää, että EU ja muut neuvotteluosapuolet jättävät kohtuullisella aikataululla yksityiskohtaiset kommenttinsa keskustelun pohjana oleviin "sopimuselementteihin" ja ovat valmiita rakentaviin kompromisseihin. Suomen tulee olla tässä työssä aktiivinen toimija. Suomen hallituksen pitää kertoa kannoistaan avoimesti ja osallistaa kansalliseen valmisteluun sidosryhmiä, kuten työmarkkinaosapuolia, tutkijoita sekä yritys vastuuta ja ihmisoikeuksia edistäviä kansalaisjärjestöjä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Pitääkö Suomi sitovaa ihmisoikeuksia ja monikansallisia yrityksiä koskevaa kansainvälistä sopimusta tärkeänä ja

mitä Suomi aikoo konkreettisesti tehdä EU:n ja YK:n piirissä edistääkseen kattavan ja kunnianhimoisen sopimuksen syntymistä?

Helsingissä 31.10.2017

Hanna Sarkkinen vas